

Tinte san Iarthuaisceart

Ceist 1 Beidh tú ag féachaint ar ball ar thuirisc faoi thinte móra i nDún na nGall.

A. Sula bhféachann tú ar an tuairisc an féidir leat féin agus an duine in aice leat na focail Ghaeilge a cheangal leis na focail Bhéarla?

1. fire fighters:	a. <i>loiscneach sléibhe</i>
2. very courageous:	b. <i>dhóigh sé</i>
3. mountain fire:	c. <i>táthar ag tabhairt rabhaidh</i>
4. tamed / controlled:	d. <i>i mbaol</i>
5. 100 emergency calls:	e. <i>doiligh</i>
6. it burned:	f. <i>fíorchrógá</i>
7. fire brigade:	g. <i>briogáid dóiteáin</i>
8. the dawn of the day:	h. <i>céad glooch éigeandála</i>
9. in danger:	i. <i>dhá stráice</i>
10. 2 stretches (of land)	j. <i>geallta</i>
11. difficult:	k. <i>lucht dóiteáin</i>
12. promised:	l. <i>bánú an lae</i>
13. warning is being given:	m. <i>ceansaithe</i>

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13

B. Féachaigí ar an mhír anois le fáil amach an raibh an ceart agaibh.
C. Cén dá fhocal a bhí sa mhír le haghaidh an fhocail 'bog'?

Ceist 2 Féachaigí ar an mhír den dara huair agus abair an bhfuil na habairtí seo fíor nó bréagach?

	Fíor	Bréagach
Tá dochtúirí Dhún na nGall fíorchrógá as dul i ngleic le loiscneach sléibhe.		
D'fhéadfadh an féar dul trí thine arís toisc cé chomh tirim is atá an talamh.		
Bhí dhá bhriogáid dóiteáin ann le cinntiú nach mbeadh tithe nó caoirigh i mbaol.		
Cuireadh 97 glooch ar sheirbhísí dóiteáin ag an deireadh seachtaine amháin.		
Tá sé deacair do na seirbhísí dóiteáin dul ar an talamh mar tá sé bog.		
Ní dhearnadh mórán damáiste i gCorrmhín Déardaoin seo caite.		
Tá sé in éadan an dlí talamh a dhíol idir seo agus an lá deireanach de mhí Lúnasa.		

Ceist 3 ‘...féar agus céad ...’

1. Abair na focail thuas amach os ard. Cad is brí leo?
2. Anois, abair iad ach gan na sínte fada. Cad is brí leo anois?
3. Cén tábhacht a bhaineann leis an síneadh fada mar sin?
4. An bhfuil a leithéid ann i dteangacha eile?

Ceist 4. ‘...tirim...’ agus *níos tirime!*

- A. An féidir leat an fhoirm cheart den aidiacht a chur sa cholún faoi **is** agus **níos**? Féach ar na deirí seo chun cuidiú leat:

-aí, -ire, -ra, -í, -úla

Aidiacht	Tar éis <i>níos</i> agus <i>is</i>
buí	níos buí
daor	
suimiúil	
aisteach	
tábhachtach	
deacair	

- B. Cuir na haidiachtaí neamhrialta seo atá an-choitianta in abairtí lena mbrí a léiriú:

Álainn	Níos áille	Is áille
Beag	Níos lú	Is lú
Mór	Níos mó	Is mó
Maith	Níos fearr	Is fearr
Fada	Níos faide	Is faide
Gearr	Níos giorra	Is giorra

Ceist 5 ‘...bánú an lae...’

- (a) An bhfuil slí eile agat chun an frása thuas a rá?
- (b) Cén Ghaeilge atá agat ar na focail seo:

sunset
midday
midnight
lunchtime

(c) An bhfuil an seanfhocal seo ar eolas agat:

An té a bhfuil clú na mochmhaidine air is féidir leis codladh go headra!

Ciallaíonn **eadra** an t-am sin den mhaidin nuair a bhlítear na ba! An gcuireann sé iontas ort nach bhfuil an focal chomh coitianta anois is a bhí fadó?

Ceist 6

Pléigh na ceistanna seo leis an duine in aice leat nó le do ghrúpa:

- An bhfuil athrú tar éis teacht ar aeráid na tíre seo, dar leat?
- Cén fáth a bhfuil na tinte seo ann, dar leat?
- An bhfuil a leithéid ann agus téamh domhanda?

Freagraí

Ceist 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
k	f	a	m	h	b	g	l	d	i	e	j	c

Caorán, portach.

Ceist 2

	Fíor	Bréagach
Tá dochtúirí Dhún na nGall fíorchróga as dul i ngleic le loiscneach sléibhe.		x
D'fhéadfadh an féar dul trí thine arís toisc cé chomh tirim is atá an talamh.	x	
Bhí dhá bhriogáid dóiteáin ann le cinntiú nach mbeadh tithe nó caoirigh i mbaol.	x	
Cuireadh 97 glaoch ar sheirbhísí dóiteáin ag an deireadh seachtaine amháin.		x
Tá sé deacair do na seirbhísí dóiteáin dul ar an talamh mar tá sé bog.	x	
Ní dhearnadh mórán damáiste i gCorrmhín Déardaoin seo caite.		x
Tá sé in éadan an dlí talamh a dhíol idir seo agus an lá deireanach de mhí Lúnasa.		x

Ceist 3

1. Féar – grass, céad – hundred, first.
2. Fear – man, cead – permission.
3. Athraíonn an síneadh fada ciall an fhocail.
4. Déan plé ar theangacha eile.

Ceist 4

Aidiacht	Tar éis <i>níos</i> agus <i>is</i>
buí	níos / is buí
daor	níos / is daoire
suimiúil	níos / is suimiúla
aisteach	níos / is aistí
tábhachtach	níos / is tábhachtaí
deacair	níos / is deacra

Iarr ar na foghlaimeoirí abairtí a chruthú le céimeanna comparáide na haidiachta.

Ceist 5

(a) Éirí na gréine, breacadh an lae, gealadh an lae.

(b)

Sunset: luí na gréine, dul faoi na gréine.

Midday: meán lae

Midnight: meán oíche

Lunchtime: Am lóin

Tabhair deis do na foghlaimeoirí a gcuid tuairimí faoin gceist seo a phlé.

Ceist 6

Abair leis na foghlaimeoirí na ceisteanna a phlé ina mbeirteanna nó i ngrúpaí.

Eimear Ní Chonaola

Bhí lucht dóiteáin i nDún na nGall fíorchróga aréir agus iad ag dul i ngleic le loisceachⁱ sléibhe in áiteanna éagsúla sa gcontaeⁱⁱ, ceantair Ghaeltachta san áireamh. Cé go bhfuil na tinte ceansaithe anois tá imní ar lucht dóiteáin go bhféadfadh an féar dul trí thine arís mar gheall ar chomh tirim is atá an talamh. Beagnach céad glooch éigeandála a cuireadh ar sheirbhís dóiteáin an chontae ó thús an Aibreáin.

Áine Ní Bhreisleáin

Seo an damáiste a rinne tinte na hoíche aréir in Iarthuaisceart Dhún na nGall. Thosaigh tine ar thalamh ard i gceantar Mhín an Mhéala agus Bun an Bhaic. Agus dhóigh sé ar feadh míle trasna na gcnoc i dtreo Loch an Lúir. Bhí dhá ionad den Bhriogáid dóiteáin anseo go bánú an lae, ag cinntiú nach mbeadh tithe ná caoirigh i mbaol. Dódh an talamh síos go creig agus bhí toit le feiceáil cúpla míle ar shiúl. Tá seirbhísí dóiteáin an chontae faoi bhrú ollmhór de bharr na dtinte le coicís.

Gerry Rua Ó Gallchóir

Bhí an chéad lá d'Aibreán, bhí nócha seacht scairt...ar an deireadh seachtaine bhí caoga seacht de na scairteanna sin.

Áine Ní Bhreisleáin

Aréir fosta bhí briogáid dóiteáin as an Chlochán Liath agus as Gaoth Dobhair ag tine phortaighⁱⁱⁱ gar don Mhucais. Bhí dhá stráice den chaorán ar thine agus bhí an talamh ar a raibh na dóiteáin ag obair deacair a thrasnú.

Gerry Rua Ó Gallchóir

Cuid de, tá sé doiligh fáil a fhad leis. Caithfidh tú na hinnill a fhágáil agus siúl suas. Agus, tá an talamh bog, go háirithe san oíche tá sé dainséarach go leor.

Áine Ní Bhreisleáin

Seo caorán in aice leis an Chormhín i nGaoth Dobhair, a chuaigh ar thine Déardaoin seo caite. Cé go raibh dhá bhriogáid dóiteáin ar an láthair rinneadh damáiste mór^{iv} do pháosa talún. Leis an aimsir mhaith geallta cúpla lá eile, táthar ag tabhairt rabhaidh do dhaoine go bhfuil sé in éadan an dlí talamh a dhó idir seo agus an lá deireanach de mhí Lúnasa.

Áine Ní Bhreisleáin, Nuacht TG4, i gContae Dhún na nGall.

ⁱ *loiscneach* atá sa chaighdeán oifigiúil

ⁱⁱ *sa chontae* atá sa chaighdeán oifigiúil

ⁱⁱⁱ *portaigh* a deirtear

^{iv} *mhór* a deirtear